

Dijital Vesayetin İllüzyonu: Türkiye’de Ebeveyn Yetkinliği ve Algoritmik Çocukluk Çıkmazı

The Illusion of Digital Guardianship:
Parental Competence and the Dilemma of Algorithmic Childhood in Türkiye

Ahmet ESKİCUMALI

Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi İletişim Fakültesi, ecumali@sakarya.edu.tr; 0000-0003-3296-9580

Ayhan Adnan DALARSLAN

Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kültürel Çalışmalar Tezli Yüksek Lisans Bölümü, ayhan.dalarslan@gmail.com; 0009-0005-4601-279X.

Anahtar Kelimeler

Ebeveyn Yetkinliği,
Algoritmik Gözetim,
Medya Okuryazarlığı,
Dijital Vasilik,
Dijital Özdenetim

Öz

Dijital teknolojiler, çocukluk evresini geleneksel oyun alanlarından koparıp veri odaklı ekosistemlere taşıırken, bu sürecin yönetimini ve denetim sorumluluğunu büyük oranda ebeveyn figürüne emanet etmiştir. Ancak bu emanet süreci, ebeveynlerin algoritmik işleyişi, veri madenciliğini ve dijital ekonominin çok katmanlı yapısını bütünüyle kavrayabildiği varsayımına dayanan yapısal bir illüzyon üretmektedir. Bu makalenin temel sorunsalı, Türkiye’de ebeveynlere politika metinleri ve platform tasarımları aracılığıyla yüklenen dijital vasilik rolünün, ebeveynlerin mevcut bilişsel ve teknik yetkinlik sınırları ile algoritmik otoritenin manipülatif gücü arasındaki uçurum nedeniyle işlevsiz kalmasıdır. Çalışmanın amacı, ebeveyn denetimi kavramının basit bir teknik filtreleme işleminden ziyade, karmaşık veri ağları karşısında yaşanan bir güç devri ve yetkinlik krizi olduğunu doküman analizi yöntemiyle kuramsal düzeyde tartışmaktır. İncelenen metinler ve yasal düzenlemeler, sorumluluğu bireysel olarak aileye ve ebeveyn becerisine indirgeyen neoliberal politikaların, çocukları aslında korumasız bir gözetim alanına ittiğini ve ebeveynleri rızaya dayalı bir çaresizliğe mahkûm ettiğini ortaya koymaktadır. Yapılan çözümlemeler ışığında makale, ebeveyn yetkinliği sorununu bireysel bir beceri eksikliği olarak değil dijital ekosistemin yapısal bir krizi olarak tanımlayarak; platform tasarımı, yasal düzenlemeler ve eğitim politikalarını kapsayan kolektif bir sorumluluk modeli önermektedir. Bu yönüyle çalışma, ebeveynin dijital dünyadaki rehberlik sınırlarını yeniden çizerek medya okuryazarlığı tartışmalarına eleştirel bir katkı sunmayı hedeflemektedir.

Keywords

Parental Competence,
Algorithmic
Surveillance,
Media Literacy,
Digital Guardianship,
Digital Self-regulation

Abstract

While digital technologies move childhood from traditional playgrounds to data-driven ecosystems, they have entrusted supervision to the parental figure. However, this produces a structural illusion based on the assumption that parents can fully comprehend algorithmic operations and the multi-layered structure of the digital economy. The primary problem of this article is the dysfunctionality of the digital guardianship role assigned to parents in Türkiye through policy documents and platform designs due to the gap between their technical competence and the manipulative power of algorithmic authority. The study discusses that parental mediation is a power transfer and a competence crisis in the face of complex data networks, rather than a simple filtering process, using the method of document analysis. The research finds that neoliberal policies, which reduce responsibility to the individual family, push children into an unprotected area of surveillance and condemn parents to a consent-based helplessness. The article defines the problem of parental competence not as an individual deficiency but as a structural crisis of the digital ecosystem and proposes a collective responsibility model covering platform design and legal regulations. In this respect, the study aims to contribute to media literacy debates by redefining the limits of parental guidance in the digital world.

Makale Geçmişi / Article History

Geliş / Received: 11.04.2026

Kabul / Accepted: 19.05.2026

Yayın Bilgileri / Publication Info

Cilt / Volume: 5, Sayı / Issue: 1, Haziran 2026

DOI: 10.5281/zenodo.20962823

Eskicumalı, A. & Dalarslan, A.A., (2026). Dijital Vesayetin İllüzyonu: Türkiye’de Ebeveyn Yetkinliği ve Algoritmik Çocukluk Çıkmazı. *Medya Okuryazarlığı Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 71-86. DOI: 10.5281/zenodo.20962823

Giriş

Dijital teknolojilerin gündelik yaşamın her katmanına sızması, çocukluk evresinin mekansal ve eylemsel sınırlarını köklü bir değişime uğratmıştır. Binark (2020) tarafından belirtildiği üzere, geleneksel dönemde fiziksel oyun alanları ve yüz yüze etkileşimlerle sınırlı olan çocukluk deneyimi, günümüzde veri odaklı ekosistemlerin ve algoritmik ağların bir parçası haline gelmiştir (s. 45). Bu dönüşüm süreci, sadece bir araç kullanımı değişikliği değil, aynı zamanda çocukların toplumsallaşma süreçlerinin dijital platformların ticari mantığına eklemlenmesi anlamına gelmektedir. TÜİK (2023) verilerine göre, Türkiye’de internete erişim yaşının giderek düşmesi ve dijital mecraların çocukların yaşamında merkezi bir konum edinmesi (s. 12), bu yapısal değişimin sayısal somutluğunu ortaya koymaktadır. Ancak bu hızlı dijitalleşme süreci, beraberinde ebeveynlik rollerinin de kuramsal olarak yeniden tanımlanması zorunluluğunu getirmiştir.

Literatürde dijital ebeveynlik olarak kavramsallaştırılan bu yeni rol, ebeveynleri çocuklarının çevrimiçi güvenliğini sağlayan yegâne aktörler olarak konumlandırmaktadır. Livingstone ve Blum-Ross (2020) tarafından vurgulandığı gibi, politika yapıcılar ve teknoloji şirketleri, dijital risklere karşı koruma sorumluluğunu büyük oranda aileye ve ebeveyn denetimine emanet etmektedir (s. 88). Mascheroni (2020) ise bu durumu, neoliberal yönetim anlayışının bir yansıması olarak değerlendirmekte ve yapısal bir sorunu bireysel bir beceri meselesine indirgeyerek sorumluluğun kamusal alandan özel alana devredildiğini savunmaktadır (s. 154). Oysa ebeveynlerin çocuklarını korumak için başvurduğu teknik filtreler veya süre kısıtlamaları, algoritmik otoritenin karmaşık işleyişi karşısında yetersiz kalmaktadır. Ponte ve Batista uyarısına (2019, s. 201) göre, ebeveynlere yüklenen bu dijital vasilik rolü, onların sistemin arka planındaki veri madenciliği süreçlerini bütünüyle kavrayabildiği varsayımına dayanan yapısal bir illüzyon üretmektedir.

Teknolojik determinizmin ötesine geçen bu yeni denetim pratikleri, ebeveynleri rızaya dayalı bir çaresizlik sarmalına hapsedmektedir. Zuboff (2019) tarafından kavramsallaştırılan gözetim kapitalizmi çerçevesinde, ebeveynler dijital platformların kullanıcı sözleşmelerini onaylarken aslında arka planda işleyen görünmez kurallara boyun eğmektedirler (s. 112). Bu durum, ebeveynin çocuğunu koruduğuna dair sahte bir güvenlik algısı yaratırken, kişisel verilerin ticarileşmesini engelleyememektedir. Gezgin (2021) ise Türkiye özelindeki tartışmalarda, dijital medya okuryazarlığının sadece bir kullanım becerisi olmadığını, aynı zamanda platformların politik ekonomisini kavrama yetisi olduğunu ifade etmektedir (s. 89). Karaduman (2022) tarafından ileri sürülen görüşe göre, ebeveynlerin algoritmik sistemlerin işleyiş mantığına dair bilgi eksikliği, dijital ebeveynliği sadece yasaklayıcı bir eyleme indirgemektedir (s. 134).

Ebeveynlerin bu süreçteki konumunu analiz eden Şahin ve arkadaşları (2021), dijital gözetimin aile içinde bir çatışma alanına dönüştüğünü ve ebeveynlerin teknolojik hız karşısında kendilerini yetersiz hissettiklerini saptamaktadır (s. 56). Bu yetersizlik hissi, ebeveynleri platformlar tarafından sunulan standart denetim araçlarına mahkûm etmekte ve eleştirel düşünme süreçlerini devre dışı bırakmaktadır. Sözler (2023, s. 210), dijitalleşen çocukluğun korunması için sunulan çözümlerin çoğunlukla ebeveynin teknik becerisine odaklandığını, ancak platformların veri toplama iştahının bu becerileri anlamsız kıldığını dile getirmektedir.

Ebeveynlerin dijital mecralardaki denetim pratiklerini zorlaştıran temel unsurlardan biri de algoritmik yönetim süreçlerinin görünmez doğasıdır. Danaher (2019) tarafından ifade edildiği üzere, algoritmalar sadece içerik sunan mekanizmalar değil, aynı zamanda kullanıcı davranışlarını şekillendiren ve belirli normlar dayatan yönetim araçlarıdır (s. 102). Türkiye’deki ebeveynlik pratiklerinde, bu algoritmik otoritenin çocukların bilişsel süreçleri üzerindeki etkisi genellikle göz ardı edilmektedir.

Buna ek olarak, çocukların dijital platformlardaki varlığı, çoğu zaman fark edilmeyen bir dijital emek sürecini de beraberinde getirmektedir. Fuchs’a (2020) göre, çocukların çevrimiçi oyunlarda veya sosyal medya mecralarında harcadıkları zaman, platform sahipleri için veri değeri üreten bir karşılıksız emek biçimidir (s. 215). Ebeveynler, çocuklarının sadece eğlendiğini veya öğrendiğini düşünürken, aslında çocukların bu veri üretim sürecindeki konumunu yönetme gücünden yoksundurlar. Binark ve Bayraktutan (2022) tarafından yürütülen tartışmalarda, ebeveynlerin bu politik ekonomik süreci kavrayamamalarının, dijital vasılık rolünü sadece bir güvenlik meselesine (s. 89) indirgediği saptanmaktadır.

Kuşaklar arası bilgi asimetrisi, dijital ebeveynlikteki yetkinlik krizini derinleştiren yapısal bir bariyer olarak karşımıza çıkmaktadır. Prensky (2001) tarafından literatüre kazandırılan dijital yerliler ve dijital göçmenler ayrımı (s.1), günümüzde sadece teknolojik bir hız farkı değil, aynı zamanda bir anlamlandırma krizi olarak tezahür etmektedir. Toprak ve arkadaşları (2023) tarafından Türkiye özelinde yapılan saha araştırmaları, çocukların dijital dünyadaki akışkanlıklarının ebeveynlerin statik denetim mekanizmalarını sürekli olarak boşa çıkardığını doğrulamaktadır (s. 112). Bu asimetri, ebeveynleri çocuklarını koruma noktasında sürekli bir gecikmişlik hissine ve rızaya dayalı bir çaresizliğe itmektedir.

Bu çalışmanın temel sorunsalı, Türkiye’de ebeveynlere yüklenen dijital denetim sorumluluğu ile ebeveynlerin mevcut donanımları arasındaki derin uçurumdur. Ebeveynlerin teknik araçlarla sağladıklarını düşündükleri koruma, algoritmik sistemlerin veri toplama mekanizmalarını durdurmaya yetmemektedir.

Sorumluluğun sadece aileye yıkılması, sistemik bir denetim eksikliğini gizlemekte ve çocukları korumasız bir algoritmik gözetim alanına itmektedir. Çalışma, bu yapısal tikanıklığı merkezine alarak resmi söylemlerde ve platform politikalarında inşa edilen dijital ebeveynliğin sınırlarını sorgulamakta; sorumluluğun bireye devredilme süreçlerindeki yapısal tikanıklığı tartışmaktadır.

Bu doğrultuda makale; Türkiye’deki mevcut koruma modellerinin yapısal sınırlarını eleştirel bir medya okuryazarlığı perspektifiyle masaya yatırmayı hedeflemektedir. Çalışma, aile içi denetim pratiklerinin basit birer teknik filtreleme aracı olmaktan ziyade, karmaşık veri ağları ve algoritmik otorite karşısında nasıl kuramsal ve pratik bir yetkisizleşmeye dönüştüğünü deşifre etmeyi temel odak noktası olarak benimsemektedir.

Çalışmada özellikle Türkiye özelinde yürütülen medya okuryazarlığı projeleri ele alınarak, bu uygulamaların algoritmik gözetim karşısındaki yeterliliği resmi raporlar, müfredat içerikleri ve platform kullanım sözleşmeleri üzerinden analiz edilmektedir. Araştırma, bireysel çözüm arayışlarının ötesine geçerek platform tasarımından yasal düzenlemelere kadar uzanan kolektif bir sorumluluk modeli önerisi sunmayı hedeflemektedir.

1. Yöntem

Bu çalışma, Türkiye’de ebeveynlerin dijital denetim pratiklerini ve algoritmik otorite karşısındaki konumlarını, birincil saha verilerinden ziyade mevcut politika metinleri, dijital platform kullanım koşulları ve akademik literatür üzerinden anlamlandırmak amacıyla nitel araştırma deseni üzerine kurgulanmıştır. Bowen (2009) tarafından belirtildiği üzere, doküman analizi, basılı veya elektronik materyallerin sistematik bir şekilde incelenmesini ve değerlendirilmesini içeren bir araştırma yöntemi olarak toplumsal olguların yapısal gelişimini anlamada kritik bir rol oynamaktadır (s. 27). Araştırmada, ebeveynlere dayatılan dijital vasılık rolünün kuramsal sınırlarını ve bu sürecin yasal altyapısını ortaya koymak için niteliksel belge analizi tekniği benimsenmiştir. Prior’a (2003) göre, belgeler sadece bilgi taşıyıcı unsurlar değil, aynı zamanda belirli toplumsal değerleri ve güç ilişkilerini inşa eden aktif ajanlar olarak kabul edilmektedir (s. 4). Bu bağlamda, ebeveynlerin dijital dünyadaki yetkinlik krizini besleyen yapısal unsurlar, bu belgelerin satır aralarındaki ideolojik ve teknik kabuller üzerinden deşifre edilmeye çalışılmıştır.

O'Leary (2014), belgelerin incelenmesinde nesnellik ve eleştirel bakış açısının korunmasının, çalışmanın bilimsel geçerliliğini sağlayan temel unsurlardan biri olduğunu ifade etmektedir (s. 225). Bu doğrultuda, Türkiye'deki dijitalleşme politikaları ve uluslararası teknoloji şirketlerinin ebeveyn denetim mekanizmaları, sadece teknik metinler olarak değil, ebeveyn yetkinliğini şekillendiren ve sorumluluğu bireye devreden yapısal kısıtlılıklar olarak ele alınmıştır. Rapley (2007) tarafından vurgulanan söylem ve içerik analizi stratejileri, bu çalışmada dijital ebeveynlik pratiklerine dair kurgulanan egemen anlatıların deşifre edilmesi amacıyla kullanılmıştır (s. 111). Dolayısıyla yöntem, ebeveynlerin bireysel anlatılarından ziyade, bu anlatıları çevreleyen ve rızaya dayalı çaresizliği üreten algoritmik sistemlerin ve resmi metinlerin eleştirel bir çözümlemesini sunmaktadır.

Flick'e (2018) göre, nitel araştırma sürecinde dokümanların birer veri kaynağı olarak kullanılması, araştırmacıya olgunun tarihsel ve kurumsal derinliğini yakalama fırsatı sunmaktadır (s. 254). Bu çalışma kapsamında incelenen metinler, ebeveynlerin algoritmik otorite karşısındaki konumlarını sadece teknik bir eksiklik olarak değil, politik bir tercihin sonucu olarak analiz etmeye imkân tanımıştır. Krippendorff (2018), metinlerin analizi sırasında bağlamsal geçerliliğin korunması gerektiğini ve her metnin üretildiği ekosistemin dinamikleriyle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini hatırlatmaktadır (s. 34). Bu metodolojik yaklaşım, Türkiye'deki ebeveyn yetkinliği tartışmalarının, platformların ticari mantığı ve devletin düzenleyici politikaları arasındaki gerilim hattında nasıl şekillendiğini kuramsal bir netlikle ortaya koymayı hedeflemektedir.

1.1. Araştırma Deseni ve Epistemolojik Dayanak

Bu çalışma, nitel araştırma geleneği içerisinde yer alan eleştirel belge analizi deseni üzerine inşa edilmiştir. Araştırmanın epistemolojik dayanağı, bilginin nesnel bir gerçeklikten ziyade toplumsal süreçler, güç ilişkileri ve dil aracılığıyla inşa edildiğini savunan sosyal inşacı yaklaşım ile şekillenmiştir. Berger ve Luckmann (1991) tarafından belirtildiği üzere, bireylerin içinde yaşadıkları gerçeklik, gündelik etkileşimler ve kurumsal yapılar tarafından sürekli olarak yeniden üretilmektedir (s. 67). Bu bağlamda, Türkiye'deki ebeveyn yetkinliği olgusu da sadece teknik bir beceri seti değil, resmi politika metinleri ve dijital platformların söylemleri tarafından inşa edilen toplumsal bir temsil olarak ele alınmaktadır. Burr (2015, s. 5), sosyal inşacı bakış açısının dünyayı anlamlandırma biçimlerimizin tarihsel ve kültürel olarak göreceli olduğunu hatırlattığını ifade etmektedir.

Crotty'e (1998) göre, epistemolojik tercih araştırmacının veriye yaklaşımını ve yorumlama biçimini doğrudan belirlemektedir (s. 42). Bu çalışmada sosyal inşacı yaklaşımın tercih edilme nedeni, ebeveynlere yüklenen dijital vasıllık rolünün doğal bir süreç değil, belirli bir teknolojik ve ekonomik rasyonalite tarafından kurgulanan yapay bir statü olduğunu deşifre etmektir. Schwandt (2000) tarafından vurgulandığı gibi, inşacı bir perspektifle yürütülen nitel çalışmalar, karmaşık toplumsal olayların altındaki anlam ağlarını çözmeyi hedeflemektedir (s. 197). Dolayısıyla bu çalışma, incelenen belgelerin sadece ne söylediğine değil, bu söylemlerin ebeveynlik kimliğini nasıl bir yetkinlik krizine sürüklediğine ve algoritmik otoriteyi nasıl meşrulaştırdığına odaklanmaktadır.

Araştırma deseni olarak benimsenen eleştirel belge analizi, metinlerin arkasındaki güç dinamiklerini görünür kılma noktasında stratejik bir işlev görmektedir. Fairclough (2013) tarafından ileri sürülen görüşe göre, söylemsel pratikler toplumsal yapıları hem yansıtmakta hem de dönüştürmektedir (s. 92). Türkiye'deki dijitalleşme politikaları ve platform kullanım sözleşmeleri, ebeveynlere bir denetim gücü vaat ederken aslında onları sistemin birer onaylayıcısı konumuna indirgemektedir. Wodak ve Meyer (2009), eleştirel analizlerin dil ve iktidar arasındaki saklı ilişkileri ortaya çıkarmadaki rolüne dikkat çekilmektedir (s. 15). Bu doğrultuda çalışma, incelenen dokümanları sadece birer veri kaynağı olarak değil, ebeveyn yetkinliği illüzyonunu üreten ve rızaya dayalı çaresizliği kurumsallaştıran söylemsel araçlar olarak analiz etmektedir.

1.2. Veri Analiz Süreci

İncelenen belgelerin çözümlenmesinde, metinlerin hem görünen içeriklerini hem de altında yatan saklı anlam katmanlarını ortaya çıkarmaya olanak tanıyan nitel içerik analizi ve eleştirel söylem analizi teknikleri birlikte kullanılmıştır. Bu araştırmada analiz süreci, toplanan doküman setlerinin defalarca okunmasıyla başlayan ve kavramsal bir bütünlüğe ulaşan aşamalı bir yapı izlemiştir. Miles ve Huberman’a (1994, s.56) göre, nitel verilerin analizi veri indirgeme, veri sunumu ve sonuç çıkarma/doğrulama aşamalarından oluşan döngüsel bir süreçtir.

Resmi politika metinleri ve platform sözleşmeleri satır satır incelenerek, ebeveyn yetkinliği, algoritmik otorite, dijital vasilik ve rızaya dayalı çaresizlik gibi temel kavramlar etrafında açık kodlamalar yapılmıştır. Bu çalışmada gerçekleştirilen eksen kodlama aşamasında, farklı belgelerden elde edilen kodlar karşılaştırılarak ebeveynlere yüklenen sorumlulukların teknik ve etik sınırları belirlenmiştir.

Analiz sürecinin ikinci aşamasında, belgelerdeki dilsel inşayı ve güç ilişkilerini deşifre etmek amacıyla eleştirel söylem analizi stratejileri devreye sokulmuştur. Fairclough (2013) tarafından ileri sürülen görüşe göre, metinler toplumsal aktörlere belirli roller biçen ve bu rolleri meşrulaştıran ideolojik aygıtlardır (s. 21). Bu bağlamda, platformların kullanım sözleşmelerinde ebeveynlere hitaben kullanılan yönlendirici dil ve devlet raporlarındaki ideal ebeveyn temsili, söylemsel birer inşa olarak çözümlenmiştir. Krippendorff (2018, s. 34), doküman analizinde güvenilirliğin sağlanması için analiz birimlerinin net bir şekilde tanımlanması gerektiğini belirtmektedir.

Tablo 1: Analiz Edilen Doküman Seti ve Seçim Kriterleri

Doküman Kategorisi	Analiz Edilen Belgeler	Seçim Kriteri
Resmî Kurum Raporları ve Rehberleri	* MEB Güvenli İnternet Rehberi * BTK Güvenli İnternet ebeveyn Kılavuzu * TÜİK Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması Raporu	Türkiye’de dijital ebeveynlik ve çocukluk politikalarını doğrudan şekillendiren, kamusal düzeyde referans kabul edilen güncel resmi metinler olması.
Eğitim Modülleri ve Müfredatlar	* MEB Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı * Sivil Toplum Kuruluşları Ebeveyn Farkındalık Modülleri	Eğitim politikalarında ebeveynlere biçilen dijital vasi rolünü ve sunulan teknik savunma mekanizmalarının sınırlarını yansıtmaması.
Platform Sözleşmeleri ve Rehberleri	* Uluslararası Sosyal Medya Platformları Türkçe Kullanıcı Sözleşmeleri * Meta, YouTube, TikTok Ebeveyn Denetim Kılavuzları	Türkiye’de çocukların ve ebeveynlerin en yoğun etkileşimde bulunduğu, algoritmik otoritenin yasal rıza mekanizmalarını kuran metinler olması.

Tablo 1’de detayı verilen doküman seti, çalışmanın sorunsalını oluşturan algoritmik vesayet in söylemsel ve hukuki boyutunu netleştirmek adına üç farklı sacayağı üzerinden bütüncül bir şekilde çözümlenmiştir.

1.3. Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel bir belge analizi sürecinde çalışmanın bilimsel niteliğini belirleyen en temel ölçütler; verilerin tutarlılığı, tarafsızlığı ve kuramsal doygunluğudur. Lincoln ve Guba (1985) tarafından vurgulandığı üzere, nitel araştırmalarda nicel çalışmaların geçerlik ve güvenirlik kavramları yerine inandırıcı-

lık, aktarılabirlik, güvenirlik ve onaylanabilirlik kriterleri temel alınmaktadır (s. 300). Bu araştırmada inandırıcılığı sağlamak amacıyla, farklı türdeki belgeler (resmi raporlar, platform sözleşmeleri ve akademik müfredatlar) arasında veri çeşitlemesi yöntemi kullanılmıştır. Patton'a (2015, s. 652) göre, farklı veri kaynaklarının karşılaştırılması, incelenen olgunun tek taraflı bir bakış açısıyla değil, çok boyutlu bir perspektifle kavranmasına olanak tanımaktadır.

Creswell (2013), araştırmacının kendi ön yargılarını ve varsayımlarını paranteze alarak veriye yaklaşımının onaylanabilirlik açısından kritik olduğunu ifade etmektedir (s. 251). Bu doğrultuda, analiz süreci boyunca araştırmacı yansıtıcılığı ön planda tutulmuş ve belgelerin sadece görünen yüzeyleri değil, politik ekonomik arka planları nesnel bir mesafeyle incelenmiştir. Seale (1999) tarafından ileri sürülen görüşe göre, nitel araştırmalarda güvenirlik, analiz süreçlerinin şeffaf bir biçimde raporlanması ve kodlama şemalarının sistematik bir yapıya kavuşturulması ile mümkündür (s. 158). Bu çalışmada da veri analiz süreci, kodlar ve temalar arasındaki hiyerarşik ilişkiyi netleştiren bir denetim izi oluşturularak kayıt altına alınmıştır.

Araştırmanın aktarılabirliğini güçlendirmek amacıyla, incelenen belgelerin bağlamı ve seçim kriterleri hakkında ayrıntılı betimlemelere yer verilmiştir. Merriam ve Tisdell (2015), zengin betimlemelerin okuyucuya bulguların diğer bağlamlara uyarlanabilirliği konusunda karar verme imkânı sunduğunu belirtmektedir (s. 256). Ayrıca, analiz edilen metinlerden elde edilen doğrudan dolaylı alıntılar, ulaşılan temaları desteklemek amacıyla bulgular bölümünde sistematik olarak sunulmuştur. Flick (2018) tarafından vurgulandığı gibi, verilerin ham haliyle kuramsal yorumlar arasındaki dengenin korunması, çalışmanın dış geçerliliğini ve bilimsel otoritesini pekiştiren temel stratejiler arasındadır (s. 484). Bu kapsamlı geçerlik ve güvenirlik önlemleri, Türkiye'deki dijital ebeveynlik ilizyonuna dair sunulan sonuçların bilimsel bir titizlikle inşa edildiğini teyit etmektedir.

1.4. Araştırma Etiği

Bu çalışma, sosyal bilimler araştırmalarında uyulması gereken etik ilkeler ve bilimsel dürüstlük kuralları çerçevesinde yürütülmüştür. Doküman analizine dayalı bu araştırmada herhangi bir insan katılımcı yer almadığı için etik kurul onayı muafiyeti kapsamına girse de incelenen belgelerin kullanımı ve yorumlanması süreçlerinde akademik etik standartlar titizlikle korunmuştur. Kvale (2007) tarafından vurgulandığı üzere, araştırmacının veriye yaklaşımı sadece teknik bir süreç değil, aynı zamanda etik bir sorumluluktur (s. 24). Bu bağlamda, incelenen resmi politika metinleri, platform sözleşmeleri ve müfredat raporları, kamuya açık kaynaklardan elde edilmiş ve aslına sadık alınarak analiz edilmiştir.

Punch'a (2014) göre, nitel araştırmalarda araştırmacının tarafsızlığı ve verileri kendi ideolojik çıkarlarına göre manipüle etmemesi en temel etik zorunluluktur (s. 38). Bu araştırmada da Türkiye'deki dijital ebeveynlik pratiklerine dair ulaşılan bulgular, metinlerin bağlamından koparılmadan ve nesnel bir eleştirelilik düzleminde sunulmuştur. Silverman (2016), belgelerin analizinde telif haklarına saygı gösterilmesinin ve kaynakların doğru bir biçimde atıflandırılmasının bilimsel etik açısından vazgeçilmez olduğunu ifade etmektedir (s. 162). Bu doğrultuda, çalışmada kullanılan tüm dokümanlar APA 7 standartlarına uygun olarak kaynakçada belirtilmiş ve metin içerisinde dolaylı aktarım yöntemiyle dürüst bir biçimde temsil edilmiştir.

Denzin ve Lincoln (2011) tarafından belirtildiği üzere, araştırmacı toplumsal bir olguyu analiz ederken verilerin doğruluğunu ve tutarlılığını garanti altına alarak bilimsel topluluğa karşı sorumluluğunu yerine getirmelidir (s. 92). Bu çalışmada da ebeveyn yetkinliği illüzyonuna dair sunulan kuramsal çıkarımlar, incelenen belgelerin sunduğu gerçeklik zemininden sapmadan inşa edilmiştir. Araştırma süreci boyunca herhangi bir verinin uydurulması, çarpıtılması veya intihal yoluyla metne dahil edilmesi gibi etik dışı davranışlardan kaçınılmış; çalışmanın her aşamasında şeffaflık ilkesi gözetilmiştir.

Bu etik çerçeve, Türkiye özelinde gerçekleştirilen bu doküman analizinin bilimsel güvenilirliğini ve akademik ahlaka uygunluğunu teyit etmektedir.

2. Dijital Vasilik İllüzyonu ve Algoritmik Otorite: Kuramsal Çerçeve

Dijital teknolojilerin çocukluk evresini ve ebeveynlik pratiklerini yeniden inşa etme süreci, literatürde genellikle teknolojik imkanlar ile olası riskler arasındaki gerilimli hat üzerinden tartışılmaktadır. Ancak bu tartışmaların odağında yer alan ebeveynlik rolü, sadece bireysel bir tercih veya beceri meselesi değil, aynı zamanda dijital ekosistemin dayattığı yapısal bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Livingstone (2019) tarafından belirtildiği üzere, günümüz ebeveynleri çocuklarını sadece fiziksel dünyadaki görünür tehlikelerden değil, aynı zamanda görünmez veri ağlarının karmaşık ve manipülatif operasyonlarından da korumakla yükümlü kılınmıştır (s. 12). Bu durum, ebeveynliğin doğasını teknik bir vasilik modeline dönüştürmekte ve aile kurumunu dijital ekonominin bir tür denetim ve onay aygıtı haline getirmektedir.

Söz konusu dönüşüm, ebeveynlerin teknoloji üzerindeki kontrol gücünü artırmaktan ziyade, onları sistemin işleyişine eklemleyen bir sorumluluk devri sürecini tetiklemektedir. Mascheroni’ye (2020) göre, ebeveynlere sunulan dijital denetim araçları, aslında yapısal sorunların bireysel çözümlerle geçirtilmesine hizmet eden birer yönetimsellik aracıdır (s. 154). Türkiye’deki ebeveynlik pratiklerinde de gözlemlenen bu durum, ebeveynin çocuğunu koruduğuna dair öznel bir tatmin sağlasa da algoritmik sistemlerin veri toplama ve profil oluşturma süreçlerini durdurma noktasında etkisiz kalmaktadır. Ponte ve Batista (2019), ebeveynlere yüklenen bu dijital vasilik rolünün, onların sistemin arka planındaki teknik katmanları bütünüyle kavrayabildiği varsayımına dayanan yapısal bir illüzyon ürettiğini ifade etmektedir (s. 201). Bu illüzyon, ebeveyn yetkinliği tartışmalarının merkezine yerleşerek, rızaya dayalı bir çaresizlik biçimini kurumsallaştırmaktadır.

2.1. Algoritmik Otorite ve Rızaya Dayalı Çaresizliğin Psikopolitik Sınırları

Ebeveynlerin dijital dünyadaki yetkinliklerini sınırlayan ve onları rızaya dayalı bir çaresizliğe iten en temel unsurlardan biri algoritmik otoritedir. Beer’e (2017) göre, algoritmalar sadece veri işleyen teknik kodlar değil, aynı zamanda neyin görülebilir, neyin popüler ve neyin değerli olduğunu belirleyen kültürel ve siyasi güç odaklarıdır (s. 5). Türkiye’deki ebeveynlik pratiklerinde, platformların sunduğu filtreleme araçları ve ebeveyn denetim panelleri, çocukların dijital güvenliğini sağlayan yegâne mekanizmalar olarak sunulmaktadır. Ancak Pasquale (2015), kara kutu olarak nitelendirilen bu sistemlerin işleyiş mantığının ebeveynler için tamamen kapalı olduğunu ve bu kapalılığın sahte bir güvenlik algısı ürettiğini ifade etmektedir (s. 42). Dolayısıyla, ebeveynlere sunulan teknik denetim imkanları, aslında onları sistemin bir parçası haline getiren ve verilerin ticarileşmesini meşrulaştıran yapısal bir illüzyondan ibarettir.

Gillespie (2014) tarafından vurgulandığı gibi, algoritmik sistemlerin tarafsız ve nesnel olduğu varsayımı, ebeveynlerin bu sistemlere duyduğu rızaya dayalı güveni beslemektedir (s. 167). Ebeveynler, algoritmaların çocuklarının yaşına ve gelişimine uygun içerikler seçtiğine inanırken, arka planda işleyen ticari kar maksimizasyonu ve reklam odaklı profil oluşturma süreçlerini genellikle göz ardı etmektedirler. Noble (2018) tarafından ileri sürülen görüşe göre, dijital platformlar belirli ideolojik ve ekonomik önyargıları algoritmalar aracılığıyla çocuklara dayatmakta, ebeveynler ise bu karmaşık süreci yönetecek veya sorgulayacak teknik donanımdan mahrum bırakılmaktadır (s. 89). Bu durum, dijital vasilik rolünün pratik bir koruma sağlamaktan ziyade, yasal ve etik sorumluluğun teknoloji şirketlerinden bireylere devredilmesine hizmet eden bir strateji olduğunu kanıtlamaktadır.

Algoritmik otoritenin görünmez sınırları, ebeveynleri sürekli bir gözetim ve denetim döngüsüne hapsederken, çocukların dijital kimliklerinin metalaşmasını engelleyememektedir. Zuboff’a (2019)

göre, ebeveynlerin çocuklarını korumak adına kullandıkları dijital araçlar, aslında platformların daha fazla veri toplamasına aracılık eden mekanizmalara dönüşmektedir (s. 112). Türkiye'deki ebeveynlerin bu algoritmik kuşatılmışlık karşısındaki konumu, teknik bir yetersizlikten ziyade sistemin tasarımı gereği üretilen bir yetkisizlik halidir. Danaher (2019), algoritmik yönetim süreçlerinin insan iradesini devre dışı bırakan doğasına dikkat çekerek, ebeveynlerin bu otorite karşısında geliştirdikleri savunma mekanizmalarının yapısal olarak etkisiz kılındığını belirtmektedir (s. 102). Bu kuramsal zemin, ebeveyn yetkinliği tartışmalarının neden sadece teknik eğitimlerle çözülemeyeceğini de açıkça ortaya koymaktadır.

Ebeveynlerin dijital mecralardaki denetim pratiklerini sürdürürken deneyimledikleri yetkinlik krizi, sadece teknik bir bilgi eksikliği değil, aynı zamanda rızaya dayalı bir çaresizlik halidir. Han (2019) tarafından belirtildiği üzere, günümüzün dijital denetim mekanizmaları bireyleri zorla değil, özgürlük ve kolaylık vaadiyle sisteme dahil etmektedir (s. 72). Türkiye'deki ebeveynlik pratiklerinde, platformların sunduğu kullanım sözleşmeleri ve teknik onay mekanizmaları, ebeveynlerin çocuklarını korumak adına verdikleri rızanın aslında birer teslimiyet belgesine dönüşmesine neden olmaktadır. Ebeveynler, çocuklarının dijital dünyadan dışlanmaması ve sosyal sermaye kazanması adına, bu mecraların dayattığı kuralları ve veri paylaşım politikalarını çaresizce kabul etmek zorunda kalmaktadırlar. Zuboff'a (2019, s. 112) göre, bu durum bireylerin kendi gözetim süreçlerine aktif katılım sağladıkları bir psikopolitik kuşatılmışlığı temsil etmektedir.

Laniado (2020), dijitalleşen çocukluk karşısında ebeveynlerin hissettiği bu çaresizliğin, onların otorite figürü olarak sarsılmasına yol açtığını ifade etmektedir (s. 134). Ebeveynler, çocuklarının dijital becerileri karşısında kendilerini teknik olarak geride hissetmekte ve bu asimetriyi platformların sunduğu hazır denetim araçlarıyla aşmaya çalışmaktadırlar. Ancak bu araçların sağladığı yapay güvenlik algısı, ebeveynlerin eleştirel reflekslerini zayıflatmakta ve onları sistemin rızacı özneleri haline getirmektedir. Mascheroni (2020) tarafından vurgulandığı gibi, dijital ebeveynlik söylemi, yapısal bir sorunu ebeveynin psikolojik dayanıklılığına ve bireysel çabasına indirgeyerek toplumsal sorumluluk alanını daraltmaktadır (s. 154). Bu durum, Türkiye özelindeki aile dinamiklerinde ebeveynlerin hem çocuklarına rehberlik etme arzusu hem de teknolojik hıza yetişememe korkusu arasında sıkışmalarına neden olmaktadır.

Ponte ve Batista (2019) tarafından ileri sürülen görüşe göre, ebeveynlerin dijital araçlara duyduğu bu zorunlu güven, algoritmik sistemlerin meşruiyet kazanmasına hizmet etmektedir (s. 201). Ebeveyn, çocuğunu korumak adına sisteme her onay verdiğinde, aslında sistemin kendi üzerindeki otoritesini de pekiştirmiş olmaktadır. Türkiye'deki medya okuryazarlığı tartışmalarında sıklıkla göz ardı edilen bu psikopolitik boyut, ebeveyn yetkinliğinin neden sadece teknik eğitimlerle artırılamayacağı açıkça göstermektedir. Danaher (2019), algoritmik otorite karşısındaki bu rızacı tutumun, ebeveynliğin demokratik ve koruyucu işlevini aşındırdığını belirtmektedir (s. 102). Dolayısıyla, ebeveyn yetkinliği sorunsalı, teknik bir operatörlük becerisinden ziyade, bu rızaya dayalı çaresizlik sarmalından çıkış yollarını arayan politik bir bilinçlenme meselesi olarak ele alınmalıdır.

2.2. Türkiye'de Dijital Ebeveynlik ve Çocuk Emeğinin Ekonomi Politikası

Türkiye özelinde yürütülen dijital ebeveynlik tartışmaları, ebeveyn yetkinliğini genellikle cihaz kullanımı, internete erişim süreleri ve teknik filtreleme araçlarının yönetimi gibi pratik becerilerle sınırlı tutma eğilimindedir. Binark (2022) tarafından yapılan değerlendirmede, Türkiye'deki resmi söylemin ebeveynleri dijital dünyanın gönüllü bekçileri olarak konumlandığı, ancak bu bekçilik rolünün gerektirdiği eleştirel veri okuryazarlığı ve algoritmik farkındalık desteğinin kurumsal düzeyde yetersiz kaldığı saptanmaktadır (s. 74). Ebeveynler, çocuklarının internette geçirdiği süreyi kontrol edebilmekte veya belirli içeriklere erişimi engelleyebilmekte; fakat bu dijital emeğin niteliğini ve arka planda kişisel verilerin nasıl işlendiğini sorgulama noktasında yapısal bir tikanıklık yaşamaktadırlar.

Gezgin’e (2021) göre, medya okuryazarlığı eğitimlerinin algoritmik gözetim ve veri madenciliğı gerçeklerini kapsayacak şekilde kuramsal olarak genişletilmemesi, ebeveynleri dijital platformların ticari insafına bırakmaktadır (s. 58). Türkiye’deki dijitalleşme politikaları, güvenli internet kullanımını ve aile paketlerini teşvik ederken ebeveyn yetkinliğini sadece bireysel bir gelişim ve sorumluluk alanı olarak kurgulamaktadır. Sözler (2023) tarafından belirtildiğı üzere, koruma sorumluluğunun kamusal ve hukuki alandan çekilerek doğrudan aileye devredilmesi, platform sahiplerinin yasal ve etik yükümlülüklerini görünmez kılan bir kalkan vazifesi görmektedir (s. 142). Bu durum, ebeveynlerin teknik birer operatör düzeyine indirgenmesine ve çocukların dijital haklarının savunulması noktasında ebeveynliğin işlevsizleşmesine yol açmaktadır.

Karaduman (2022) tarafından ileri sürülen görüşe göre, Türkiye’de ebeveynlerin algoritmik sistemlerin işleyiş mantığına dair sahip oldukları sınırlı bilgi, dijital ebeveynliğı sadece yasaklayıcı ve kısıtlayıcı bir eyleme mahkûm etmektedir (s. 134). Oysa eleştirel medya okuryazarlığı, dijital platformların politik ekonomisini anlamayı ve bu mecralarda üretilen içeriğin ideolojik arka planını deşifre etmeyi gerektirmektedir. Bu kuramsal zemin, makalenin ilerleyen bölümlerinde sunulacak olan doküman analizinin, ebeveyn yetkinliğı krizini hangi yapısal ve politik zemin üzerine inşa ettiğini anlamak adına temel bir referans noktası sunmaktadır.

Dijital platformların ekonomi politiğı içinde çocukların konumu, sadece içerik tüketicisi olmanın ötesinde, sürekli veri üreten ve bu yolla platform değerini artıran birer dijital emek öznesi olarak yeniden tanımlanmaktadır. Fuchs’a (2020) göre, çocukların çevrimiçi oyunlarda, sosyal medya mecralarında veya eğitim platformlarında harcadıkları zaman, platform sahipleri için yüksek ticari değere sahip veri setleri üreten karşılıksız bir emek biçimi olarak tezahür etmektedir (s. 215). Ebeveynler, çocuklarının bu mecralarda sadece eğlendiğini, sosyalleştiğini veya öğrendiğini varsayarken, aslında çocukların bu sistematik veri üretim sürecindeki merkezi konumunu yönetme veya engelleme gücünden yoksundurlar. Bu durum, dijital ebeveynliğı sadece bir güvenlik meselesi olmaktan çıkarıp, çocuğun dijital emeğinin sömürülmesine ebeveyn rızasıyla aracılık edilen bir sürece dönüştürmektedir.

Terranova (2000) tarafından vurgulandığı üzere, dijital ekosistemlerdeki kullanıcı faaliyetleri, platformların algoritmik sermayesini besleyen gönüllü ve bedelsiz bir değer üretimidir (s. 33). Türkiye’deki ebeveynlik pratiklerinde, çocukların dijital dünyadaki bu üretkenlik hali genellikle olumlu bir teknolojik yakınlık olarak kodlanmakta; ancak bu üretkenliğin arka planındaki ticari sömürü mekanizmaları ebeveynlerin farkındalık alanının dışında kalmaktadır. Binark ve Bayraktutan (2022) tarafından yürütülen tartışmalarda, ebeveynlerin bu politik ekonomik süreci ve dijital emek sömürüsünü kavrayamamalarının, dijital vasilik rolünü sadece teknik bir filtreleme işlemine indirgediğı ve yapısal sömürüyü görünmez kıldığı saptanmaktadır (s. 89). Ebeveyn, teknik araçlarla çocuğunu zararlı içerikten koruduğunu düşünürken, aslında çocuğunun verisel varlığının platformlar tarafından metalaştırılmasına zemin hazırlamaktadır.

Livingstone ve Blum-Ross (2020), dijital platformların çocukların verilerini toplama konusundaki sistematik iştahının, ebeveynlerin bireysel koruma çabalarını yapısal olarak boşa çıkardığını ifade etmektedir (s. 88). Bu bağlamda, dijital ebeveynlik yetkinliğı tartışmaları, ebeveynlerin çocuklarının verisel mahremiyetini ve dijital emeğini koruma kapasitesini içerecek şekilde genişletilmelidir. Zuboff (2029) tarafından ileri sürülen görüşe göre, gözetim kapitalizmi çağında ebeveynler, farkında olmadan çocuklarını veri madenciliğı süreçlerinin ham maddesi haline getiren bir sistemin onaylayıcıları konumuna itilmektedir (s. 112). Dolayısıyla, Türkiye’de ebeveyn yetkinliğı sorunsalı, sadece bir kullanım becerisi eksikliği değil, aynı zamanda dijital ekonominin bu sömürücü doğası karşısında ebeveynliğin sistemsel olarak etkisizleştirilmesidir.

3. Bulgular: Dijital Ebeveynliğin Yapısal Sınırları Ve Algoritmik Otorite

İncelenen resmî belgeler, platform kullanım koşulları ve eğitim müfredatları üzerinden yapılan niteliksel analizler, Türkiye’de dijital ebeveynlik olgusunun sadece teknik bir beceri meselesi olarak kurgulandığını ve yapısal sorunların bireysel sorumluluğa indirgendini doğrulamaktadır. Bowen (2009) tarafından belirtildiği üzere, dokümanların sunduğu bu veriler, toplumsal bir gerçekliğin kurumsal düzeyde nasıl inşa edildiğini ve bu inşanın bireylerin eylem alanlarını nasıl sınırlandırdığını açıkça ortaya koymaktadır (s. 27). Analiz edilen metinlerin toplamı, ebeveyn yetkinliği kavramının algoritmik sistemlerin karmaşıklığı karşısında içi boşaltılmış bir sorumluluk devrine dönüştüğünü göstermektedir. Prior’a (2003) göre, bu belgeler sadece bilgi veren pasif metinler değil, ebeveynleri dijital ekonominin gönüllü ve teknik operatörleri olarak yeniden tanımlayan aktif söylem araçlarıdır (s. 4).

Analiz süreci, özellikle resmi politika metinlerinde kullanılan dilin, ebeveynleri birer güvenlik uzmanı gibi konumlandırırken onları platformların veri madenciliği operasyonları karşısında savunmasız bıraktığını saptamıştır. O’Leary (2014), belgelerin eleştirel analizinin satır aralarındaki güç dengelessizliklerini ifşa etmedeki rolüne dikkat çekerek, bu çalışmada incelenen her bir dokümanın ebeveyn yetkinliği illüzyonunu nasıl beslediği sorgulanmıştır (s. 225). Türkiye’deki dijitalleşme stratejilerini temsil eden bu metinler, ebeveynliğin koruyucu işlevini teknik bir süzgeç kullanımına indirgemekte ve algoritmik otoriteyi tartışma dışı bırakmaktadır. Rapley (2007) tarafından vurgulandığı gibi, bu tür ege-men söylemler, yapısal bir krizi bireysel bir başarı veya başarısızlık hikayesine dönüştürerek sistemin sürekliliğini sağlamaktadır (s. 111). Bu temel saptamalar ışığında, doküman analizinden elde edilen bulgular üç ana tema altında detaylandırılmıştır.

3.1. Teknik Vasi Rolü ve Sorumluluğun Bireyselleşmesi

İncelenen Millî Eğitim Bakanlığı ve Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu kaynaklı güvenli internet rehberlerinde, ebeveyn figürünün dijital dünyanın mutlak bekçisi olarak konumlandırıldığı gözlemlenmiştir. Livingstone ve Blum-Ross’a (2020) göre, bu resmi metinlerin çocukları dijital risklerden koruma görevini neredeyse tamamen ebeveynin teknik takibine ve filtreleme becerisine emanet ettiği saptanmaktadır (s. 88). İncelenen resmi kılavuzlarda yer alan ebeveyn yönlendirmeleri, sorumluluğun kamusal alandan tamamen aileye devredildiğini somut olarak belgelemektedir. Örneğin, BTK tarafından yayımlanan güvenli internet rehberlerinde ebeveynlere yönelik kullanılan, “Aileniz için en güvenli filtreyi seçin, çocuğunuzun dijital dünyadaki mutlak bekçisi olun.” şeklindeki emir kipi içeren söylemsel kalıplar, ebeveynliği teknik bir operatörlük düzeyine indirgemektedir. Mascheroni (2020), ise bu durumu, neoliberal yönetim anlayışının bir yansıması olarak değerlendirmekte ve yapısal bir sorunu bireysel bir beceri meselesine indirgeyerek sorumluluğun kamusal alandan özel alana devredildiğini savunmaktadır (s. 154). Yapısal ve algoritmik riskleri görünmez kılan bu resmi söylem, tüm etik yükü ailenin omuzlarına yüklerken kamusal denetim mekanizmalarının sorumluluğunu hafifletmektedir.

Türkiye’deki medya okuryazarlığı müfredatları ve ebeveyn eğitim modülleri analiz edildiğinde de benzer bir bireyselleşme eğiliminin hâkim olduğu görülmektedir. Binark (2022) tarafından vurgulandığı gibi, eğitim içeriklerinin ebeveyni sadece teknik bir denetleyici olarak kurgulaması, algoritmaların manipülatif gücü ve veri toplama iştahı karşısında ebeveyni stratejik bir yalnızlığa itmektedir (s. 74). İncelenen raporlarda, ebeveynlerin teknik araçları kullanma konusundaki başarısının genel ebeveynlik yetkinliği için yegâne ölçüt olarak kabul edildiği, ancak bu araçların platformların derin veri madenciliği süreçlerini engelleyemediği gerçeğinin metinlerde kendine yer bulmadığı saptanmıştır. Sözler (2023) tarafından ileri sürülen görüşe göre, sorumluluğun bu şekilde bireye indirgenmesi, platformların yasal ve ahlaki sorumluluklarını gizleyen söylemsel bir bariyer işlevi görmektedir (s. 142).

Resmî belgelerde kullanılan yönlendirici dil, ebeveynleri dijital araçların teknik uzmanları olmaya zorlarken, bu uzmanlığın sınırlarını platformların çizdiği dar bir alana hapsedmektedir. Ponte ve Batista (2019), ebeveynlere yüklenen bu rolün yapısal bir yanılsama ürettiğini ve ebeveynlerin aslında kontrol edemedikleri devasa bir veri ekonomisinin gayri resmî sorumluları kıldığını belirtmektedir (s. 201). Türkiye bağlamında incelenen rehberlerde, teknik başarısızlığın doğrudan ebeveynin ilgisiz-

liği veya bilgisizliğiyle ilişkilendirilmesi, ebeveynlik pratikleri üzerinde sürekli bir performans baskısı oluşturmaktadır. Bu durum, dijital vasilelik rolünün koruyucu bir eylemden ziyade ebeveynleri sistemin hatalarını telafi eden gönüllü aktörlere dönüştürdüğünü kanıtlamaktadır.

3.2. Algoritmik Sis: Kullanım Sözleşmelerinde Rıza İnşası ve Ebeveyn Yetkisizliği

Uluslararası sosyal medya platformlarının Türkçe kullanıcı sözleşmeleri ve ebeveyn rehberleri üzerinde yapılan analizler, algoritmik otoritenin karmaşık yapısının ebeveynlere basit birer teknik tercih veya seçim hakkı gibi sunulduğunu ortaya koymuştur. Pasquale (2015) tarafından belirtildiği gibi, bu metinlerdeki dil kullanımının şeffaflık vaat ederken aslında sistemin asıl işleyişini ve kara kutu mekanizmasını gizlediği gözlemlenmektedir (s. 42). Söz konusu dijital mecraların yasal metinleri satır satır incelendiğinde, rızanın inşasında kullanılan ambalajlanmış dil net bir şekilde deşifre edilebilmektedir. Küresel şirketlerin ebeveynlerin karşısına çıkardığı, ‘Çocuğunuz için daha kişiselleştirilmiş, güvenli ve eğlenceli bir deneyim sunmamıza izin vermek için burayı onaylayın’ ifadesi, arka planda işleyen ticari kar maksimizasyonunu gizleyen birer mimari tasarımdır. Ebeveynlere sunulan onay butonları ve denetim panelleri, çocuğun verilerinin nasıl metalaştırıldığına dair derin teknik detayları içermemekte; aksine bu süreci bir kullanıcı kolaylığı olarak ambalajlamaktadır. Zuboff (2019) ise bu tür metinsel kurguların bireyleri kendi gözetim süreçlerine rıza göstermeye zorlayan birer mimari tasarım olduğunu belirtmektedir (s. 112). İncelenen platform sözleşmelerinde, ebeveynlerin çocuklarının verileri üzerindeki kontrol gücünün sadece içerik görünürlüğü veya süre kısıtlamasıyla sınırlandırıldığı saptanmıştır. Gillespie (2014) tarafından ifade edildiği gibi, algoritmaların tarafsızlığına ve çocuk dostu olduğuna dair yaratılan bu metinsel illüzyon, ebeveynlerin rızaya dayalı çaresizliğini beslemektedir (s. 167). Türkiye’deki ebeveynler, bu sözleşmeleri onaylayarak çocuklarını dijital risklerden koruduklarını düşünürken, aslında çocuklarının dijital kimliklerinin algoritmik profil oluşturma süreçlerine dahil edilmesine yasal ve teknik zemin hazırlamaktadırlar. Danaher (2019) da algoritmik otorite karşısında ebeveynlere tanınan bu kısıtlı alanın, ebeveynliği işlevsiz kılan yapısal bir tuzak olduğunu vurgulamaktadır (s. 102). Metinlerde kullanılan teknik terminolojinin karmaşıklığı, ebeveynlerin bilinçli bir onay vermesini engelleyen bir algoritmik sis bulutu yaratmaktadır. Noble (2018) uyarısına göre, platformların sunduğu kullanım şartlarının ebeveynler tarafından bütünüyle anlaşılmasının imkânsız hale getirilmesi, rızanın inşasındaki temel stratejilerden biridir (s. 89). Türkiye özelinde incelenen ebeveyn rehberlerinde, platformların veri madenciliği operasyonları ile ebeveyn denetim araçları arasındaki çatışmanın metinlerde tamamen gizlendiği saptanmıştır. Bu durum, ebeveynlerin çocuklarını korumak adına kullandıkları araçların aslında platformların veri toplama iştahını meşrulaştıran birer onay mekanizmasına dönüştüğünü kanıtlamaktadır.

Resmî kurumların yayımladığı dijital farkındalık raporlarında, çocukların dijital dünyadaki verisel mahremiyetinin korunması gerekliliği sıklıkla vurgulanırken, bu korumanın nasıl sağlanacağına dair somut ve teknik bir yol haritasının sunulmadığı bulgulanmıştır. Fuchs (2020) tarafından belirtildiği üzere, çocukların dijital emeğinin sömürülmesine ve verisel varlıklarının metalaştırılmasına dair kuramsal farkındalık, incelenen resmî belgelerin hiçbirinde karşılık bulmamıştır (s. 215). Belgeler ebeveyn çocuklarının kişisel bilgilerini internette paylaşmaması gerektiğini hatırlatmakta; ancak platformların pasif veri toplama ve algoritmik iz sürme mekanizmaları karşısında ebeveyni tamamen savunmasız bırakmaktadır. Noble’a (2018, s. 89) göre, bu yetkisizlik hali, ebeveyn yetkinliği tartışmalarının en zayıf halkasını oluşturmakta ve koruma illüzyonunu pekiştirmektedir.

Analiz edilen müfredat dışı etkinlik raporları ve sivil toplum kuruluşu metinleri, ebeveynlerin dijital araçlarla kurduğu ilişkiyi sadece bir güvenlik süzgeci olarak tanımlamaktadır. Ponte ve Batista (2019), ebeveynlere yüklenen bu rolün yapısal bir illüzyon ürettiğini ve ebeveynlerin aslında yönetemedikleri devasa bir veri ekonomisinin gayri resmî sorumluları kıldığını ifade etmektedir (s. 201). Türkiye özelinde incelenen rehberlerde, veri madenciliği süreçlerinin ebeveyn denetim araçlarıyla engellenemeyeceği gerçeği gizlenmekte, bunun yerine ebeveynlere daha fazla teknik kontrol uygulama tavsiyesi verilmektedir. Bu durum, ebeveynlerin dijital okuryazarlık çabalarını platformların veri toplama kapasitesini artıran birer aracıya dönüştürmektedir.

Zuboff 82019) tarafından vurgulandığı gibi, gözetim kapitalizmi düzeninde ebeveynler, çocuklarını korumak adına kullandıkları uygulamalar aracılığıyla aslında platformların daha fazla veri elde etmesine rıza göstermektedirler (s. 112). İncelenen dokümanlarda, platformların ticari hedefleri ile çocukların üstün yararı arasındaki çatışmanın dile getirilmemesi, ebeveynlerin bu otorite karşısında geliştirdikleri savunma mekanizmalarının yapısal olarak etkisiz kalmasına neden olmaktadır. Sonuç olarak, Türkiye'deki ebeveyn yetkinliği söylemi, ebeveyni teknik birer operatör düzeyine indirgeyerek, onları algoritmik sömürü düzeninin sessiz onaylayıcıları konumuna hapsetmektedir.

3.3. Müfredat ve Kurumsal Söylemdeki Boşluklar: Algoritmik Teslimiyetten Dirence

Türkiye'deki medya okuryazarlığı öğretim programları ve ebeveynlere yönelik hazırlanan eğitim modülleri analiz edildiğinde, sunulan içeriğin dijital ekosistemin politik ekonomisini anlamaktan ziyade güvenli kullanım pratiklerine sıkıştığı saptanmıştır. Gezgin'e (2021) göre, müfredatların algoritmik gözetim ve veri madenciliği gerçeklerini kapsayacak şekilde kuramsal olarak genişletilmemesi, ebeveynleri platformların ticari insafına mahkûm etmektedir (s. 58). İncelenen eğitim raporlarında, ebeveynlerin çocuklarını dijital risklerden korumak için sadece teknik birer operatör olmalarının yeterli görüldüğü, ancak bu operatörlüğün algoritmik otorite karşısında nasıl bir etkisizleşmeye yol açtığı tartışılmadığı gözlemlenmiştir. Binark (2022, s.74), ebeveyn yetkinliğinin sadece koruma ve yasaklama ekseninde kurgulanmasının, çocukların ve ailelerin dijital haklar konusundaki özneleşme süreçlerini sekteye uğrattığını ifade etmektedir.

Sözler (2023) tarafından belirtildiği üzere, sorumluluğun kamusal denetim alanından çekilerek tamamen aileye devredilmesi, platform sahiplerinin etik yükümlülüklerini gizleyen yapısal bir boşluk yaratmaktadır (s. 142). İncelenen sivil toplum kuruluşu raporları ve kamu spotları, ebeveynleri dijital dünyanın bekçileri olarak tanımlarken, bu bekçilik rolünün sınırlarını platformların çizdiği teknik imkanlarla kısıtlamaktadır. Karaduman (2022) tarafından ileri sürülen görüşe göre, bu kısıtlılık hali ebeveynlerin algoritmik sistemlerin işleyiş mantığına dair eleştirel bir direnç geliştirmesini engellemektedir (s. 134). Türkiye özelindeki müfredat metinlerinde, verinin metalaşması ve dijital emek sömürüsü gibi kavramlara yer verilmemesi, ebeveyn yetkinliği söyleminin yapısal bir körlük üzerine inşa edildiğini kanıtlamaktadır.

İncelenen tüm doküman setleri, ebeveynlerin dijital dünyada birer vasi olarak konumlandırıldığını ancak bu vasilik rolünün algoritmik otorite tarafından sürekli olarak aşındırıldığını göstermektedir. Bu bulgular, Türkiye'de dijital ebeveynlik politikalarının sadece teknik beceri artırımına değil, algoritmik sistemlerin şeffaflığını ve kamusal denetimini hedefleyen köklü bir zihniyet değişimine ihtiyaç duyduğunu ortaya koymaktadır.

İncelenen tüm kamu politikaları ve platform rehberleri, ebeveyn yetkinliğini dijital araçlar üzerindeki mikro denetim kapasitesine indirgeyerek, algoritmik otorite karşısında yapısal bir teslimiyet alanı inşa etmektedir. Flick'e (2028) göre, dokümanların sunduğu bu sınırlı yetkinlik tanımı, ebeveynleri dijital ekosistemin işleyişine dair eleştirel sorular sormaktan alıkoyan birer yönetimsellik aracı olarak işlev görmektedir (s. 254). Türkiye'deki resmî kurumların yayımladığı raporlarda, ebeveynlerin teknik filtreleri kullanma konusundaki başarısı birer istatistiksel veri olarak sunulurken, bu filtrelerin platformların veri toplama iştahını durduramadığı gerçeği söylemsel bir sessizliğe mahkûm edilmektedir. Krippendorff (2018, s. 34), metinlerdeki bu tür bilinçli boşlukların, mevcut güç ilişkilerini korumaya ve teknoloji şirketlerinin ticari çıkarlarını meşrulaştırmaya hizmet ettiğini ifade etmektedir.

Türkiye özelinde analiz edilen ebeveynlik rehberlerinde, ebeveyne yüklenen dijital vasi rolü, onları platformların teknik hatalarını telafi eden ve çocukların verilerini sisteme rızayla dahil eden birer onay mekanizmasına dönüştürmektedir. Ebeveynler, bu metinler aracılığıyla kendilerine sunulan kısıtlı denetim gücünü mutlak bir hakimiyet zannederek, aslında algoritmik sistemlerin rızacı öznelere haline gelmektedirler. Fairclough'a (2013, s. 92) göre, bu durum ebeveynliğin koruyucu özünün dijital ekonomi tarafından sömürgeleştirilmesini temsil etmektedir.

İncelenen doküman setlerinin toplamı, Türkiye’de dijital ebeveynlik politikalarının algoritmik otoriteyi tartışmaya açmak yerine, bu otoritenin yarattığı risklerin sorumluluğunu ebeveynlere devrettiğini kanıtlamaktadır. Wodak ve Meyer (2009), bu tür söylemsel stratejilerin yapısal sorunları bireysel yetersizlikler olarak maskeleyişine dikkat çekmektedir (s. 15). Ebeveyn yetkinliği, teknik bir operatörlük becerisinin ötesine geçemediği sürece, Türkiye’deki dijital çocukluk evresi platformların veri madenciliği operasyonlarına açık bir alan olmaya devam edecektir. Bu bulgular, makalenin sonuç bölümünde önerilecek olan kamusal denetim ve algoritmik şeffaflık ihtiyacının ne denli hayati olduğunu metodolojik bir netlikle ortaya koymaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Türkiye’de dijital ebeveynlik pratiklerini resmî belgeler, platform politikaları ve eğitim müfredatları üzerinden mercek altına alan bu araştırma, ebeveyn yetkinliği kavramının yapısal bir illüzyon üzerine inşa edildiğini saptamıştır. Çalışmanın bütünsel analizi, günümüzde ebeveynliğin teknik bir operatörlük düzeyine indirildiğini ve algoritmik otoritenin karmaşık işleyişi karşısında ebeveynlerin rızaya dayalı bir çaresizlik sarmalına itildiğini kanıtlamaktadır. Dijital vasılık olarak kurgulanan bu yeni rol, çocukları koruma sorumluluğunu kamusal denetim mekanizmalarından kopararak tamamen bireysel ebeveyn performansına devretmektedir. Bu durum, teknoloji şirketlerinin ve düzenleyici kurumların etik ve yasal yükümlülüklerini görünmez kılarken, ebeveynleri yönetemedikleri devasa bir veri ekonomisinin gayri resmi sorumluları konumuna getirmektedir.

Araştırma sonucunda elde edilen veriler, Türkiye’deki güvenli internet söyleminin ebeveynleri dijital dünyanın mutlak bekçileri olarak tanımladığını, ancak bu bekçilik rolünün sınırlarının bizzat algoritmik sistemler tarafından daraltıldığını ortaya koymaktadır. Platformların kullanım sözleşmelerinde ebeveynlere sunulan denetim panelleri ve onay mekanizmaları, aslında çocuğun verilerinin nasıl metalaştırıldığına dair teknik gerçekleri gizleyen birer rıza inşa aracı olarak işlev görmektedir. Ebeveynler, çocuklarını korumak adına bu araçları her kullandıklarında, farkında olmadan gözetim kapitalizminin veri madenciliği operasyonlarına yasal ve toplumsal meşruiyet kazandırmaktadırlar. Bu bağlamda, Türkiye’deki ebeveyn yetkinliği tartışmalarının sadece teknik beceri odaklı kalması, algoritmik otoritenin yarattığı yapısal tehditlerin ve veri sömürüsünün sistematik olarak üzerini örtmektedir.

İncelenen dokümanların satır aralarında beliren en çarpıcı bulgu, ebeveyn yetkinliğinin bir tür performans kriterine dönüştürülerek ailenin teknolojik bir kuşatılmışlık içine hapsedilmesidir. Resmi rehberlerde ebeveynlere sunulan adım adım koruma yöntemleri, aslında sistemin kendi hatalarını bireylere düzelttirdiği birer ücretsiz iş gücü pratiği olarak değerlendirilmelidir. Ebeveyn, teknik bir arayüzle meşgul edilirken, arka planda işleyen algoritmik profil oluşturma süreçleri ebeveynin denetim alanının tamamen dışında kalmaktadır. Bu durum, ebeveynliğin koruyucu özünü teknik birer ayar yapma işlemine indirgemekte ve ailenin dijital ekosistem içindeki eleştirel reflekslerini zayıflatmaktadır. Türkiye’deki ebeveynlik söylemi, bu yönüyle yapısal bir yetkisizleştirme sürecini yetkinlik artırımı gibi ambalajlayarak sunmaktadır.

Genellikle müfredat ve politika metinlerinin, dijital çocukluk evresini sadece bir risk ve güvenlik parantezine aldığı, çocukların verisel haklarını ise bütünüyle görmezden geldiği saptanmıştır. Ebeveynlere yönelik hazırlanan farkındalık broşürlerinde veri mahremiyeti vurgusu yapılsa da bu vurgunun platformların pasif veri toplama stratejileri karşısında nasıl somut bir direnç mekanizmasına dönüşeceği cevapsız bırakılmaktadır. Bu sessizlik, ebeveynlerin algoritmik otoriteyi kaçınılmaz ve sorgulanamaz bir doğa olayı gibi algılamasına yol açmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye’deki dijitalleşme anlatısı, ebeveyni sistemin bir parçası kılan ancak sistemin işleyişine dair söz hakkı tanımayan asimetrik bir ilişki biçimini kurumsallaştırmaktadır.

Rızaya dayalı çaresizlik hali, ebeveynlerin dijital araçlara olan mecburiyetleri ile bu araçların sömürücü doğası arasındaki gerilimden beslenmektedir. İncelenen platform politikaları, ebeveynlerin çocuklarını sosyal dünyadan soyutlamama arzularını birer rıza mekanizmasına dönüştürmekte ve onları yapısal bir teslimiyete zorlamaktadır. Türkiye özelindeki ebeveynlik pratikleri, bu teslimiyetin

gölgesinde sadece teknik birer operatörlükle sınırlı kalmakta ve dijital ekonominin yarattığı eşitsizlikler karşısında savunmasız bırakılmaktadır. Kara kutu toplumunun bir yansıması olarak ebeveynlere sunulan sınırlı şeffaflık, sistemin asıl işleyişini gizleyen sembolik bir teselli niteliğindedir. Bu bulgular, ebeveyn yetkinliği sorunsalının teknik bir bilgi eksikliğinden ziyade, sistemin tasarımı gereği üretilen politik bir yetkisizleştirme süreci olduğunu deşifre etmektedir.

Bu çalışmanın ulaştığı temel yargı, Türkiye’de dijital ebeveynlik söyleminin aileyi teknolojik birer operatör düzeyine indirgeyerek, algoritmik sistemlerin yarattığı yapısal riskleri bireysel birer kusur gibi ambalajlamasıdır. İncelenen tüm resmi metinler ve platform politikaları, ebeveyni sistemin bir denetleyicisi olarak kurgularken, aslında onu sistemin veri madenciliği operasyonlarını sessizce onaylayan birer noter figürüne dönüştürmektedir. Ebeveyn yetkinliği olarak sunulan beceri seti, sadece arayüzlerin sunduğu kısıtlı imkanlarla sınırlı kalmakta ve dijital ekonominin asıl işleyiş mekanizmalarını tartışma dışı bırakmaktadır. Bu durum, ebeveynliğin koruyucu özünü teknik birer ayar yapma işlemine hapsedmekte ve ailenin dijital ekosistem içindeki eleştirel reflekslerini yapısal olarak zayıflatmaktadır.

Ebeveynlerin yaşadığı bu yetkisizlik hali, sadece bir bilgi eksikliği değil bizzat dijital platformların mimarisi ve devletin politika metinleri tarafından üretilen söylemsel bir boşluktur. Müfredatlarda ve farkındalık rehberlerinde algoritmik otoriteye dair hiçbir eleştirel vurgunun yer almaması, ebeveynlerin bu otoriteyi kaçınılmaz ve değiştirilemez bir doğa yasası gibi kabul etmelerine yol açmaktadır. Rızaya dayalı bu çaresizlik sarmalı, ebeveynlerin çocuklarını sosyal dünyadan koparmama arzuları ile platformların sömürücü veri politikaları arasında sıkışmalarından beslenmektedir. Sonuç olarak, Türkiye özelindeki dijitalleşme anlatısı, ebeveyni sistemin teknik birer parçası kılan ancak sistemin politik ekonomisine dair hiçbir söz hakkı tanımayan asimetrik bir bağımlılık ilişkisini kurumsallaştırmaktadır.

Araştırmadan elde edilen bu sentez ışığında, Türkiye’de dijital ebeveynlik paradigmasının teknik operatörlükten eleştirel özneleşmeye ve algoritmik dirence taşınması amacıyla şu yapısal öneriler sunulmaktadır:

Müfredatın Eleştirel ve Politik Dönüşümü: Eğitim içerikleri, sadece cihaz kullanım rehberi olmaktan çıkarılmalı; algoritmik yönetim, veri madenciliği ve platformların ekonomi politliğini kapsayacak şekilde kuramsal olarak derinleştirilmelidir. Ebeveynlerin sadece teknik araç kullanıcısı değil, sistemin ideolojik arka planını deşifre edebilen eleştirel okuryazarlar olması hedeflenmelidir.

Kamusal Denetim ve Algoritmik Şeffaflık: Dijital platformların ebeveyn denetimi adı altında sunduğu mekanizmaların teknik etkinliği, bağımsız kamusal otoriteler tarafından denetlenmelidir. Bu araçların veri toplama süreçlerini durdurup durdurmadığına dair şeffaf raporlar kamuoyuyla paylaşılmalı, algoritmik sistemlerin ticari hedefleri ebeveynlerin farkındalık alanına dahil edilmelidir.

Hukuki Sorumluluğun Kamusal Alana Geri Çağırılması: Çocukların dijital haklarını koruma yükü sadece ebeveynlerin omuzlarına bırakılmamalıdır. Teknoloji şirketlerinin veri toplama iştahını yapısal olarak sınırlayan ve sorumluluğu doğrudan platformlara yükleyen hukuki düzenlemeler Türkiye özelinde kararlılıkla uygulanmalıdır. Bu yaklaşım, ebeveyn üzerindeki yapay performans baskısını hafifletecek temel adımdır.

Kolektif Bilinç ve Dayanışma Ağlarının Teşviki: Ebeveynlerin dijital dünya karşısındaki bireysel çaresizliğini aşmak için deneyim paylaşımına ve kolektif hak arama pratiklerine dayalı sivil toplum ağları desteklenmelidir. Ebeveynlerin bu süreçte kendilerini yalnız hissetmelerinin, algoritmik otoriteye duyulan rızaya dayalı teslimiyeti pekiştirdiği unutulmamalıdır.

Algoritmik Dirence Dayalı Eğitim Modelleri: Ebeveynlere yönelik hazırlanan eğitimlerde, platformların kullanıcıyı sistemde tutmak için kullandığı tasarım hileleri ve psikolojik tetikleyiciler açıkça deşifre edilmelidir. Çocukların dijital özerkliğini koruyacak eleştirel direnç mekanizmaları geliştirilerek, ebeveynlik pratikleri teknik bir vasi olmanın ötesine, aktif bir dijital haklar savunuculuğuna taşınmalıdır.

Sonuç olarak Türkiye özelinde gerçekleştirilen bu doküman analizi, dijital ebeveynlik tartış-

malarının artık teknik filtrelerin ve kullanım sürelerinin dar parantezinden çıkarılması gerektiğini metodolojik bir netlikle ortaya koymaktadır. Ebeveyn yetkinliği, algoritmik otoritenin şeffaflaştırıldığı ve verisel sömürünün kamusal denetim altına alındığı yeni bir hak arama zemininde yeniden tanımlanmalıdır. Aksi takdirde, ebeveynlere sunulan teknik denetim imkanları, dijital ekosistemin mülkiyet yapısını ve sömürücü doğasını gizleyen birer illüzyon olmaktan öteye geçemeyecektir. Geleceğin dijital dünyasında ebeveynlik, sistemin teknik bir operatörü olmakla değil, algoritmik kuşatılmışlık karşısında çocukların dijital özerkliğini ve verisel haklarını savunabilen eleştirel bir özne olmakla anlam kazanacaktır. Bu çalışma, Türkiye’deki ebeveynlik politikalarının bu yönde bir zihniyet dönüşümüne uğraması için kuramsal ve ampirik bir çağrı niteliği taşımaktadır.

Yazar Beyanları

Makalenin Başlığı: Dijital Vesayetin İllüzyonu: Türkiye’de Ebeveyn Yetkinliği ve Algoritmik Çocukluk Çıkmazı

Yazar/Yazarları: Ahmet ESKİCUMALI, Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü; Ayhan Adnan DALARSLAN Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı

Hakem Değerlendirmesi Beyanı: Alan editörünün anonim ön incelemesinin ardından, makale çift kör dış hakem değerlendirme sürecinden geçirilmiştir.

İntihal Kontrolü: Makale Turnitin programları ile taranmış ve derginin intihal politikası ile uyumlu bulunmuştur.

Çıkar Çatışması: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedir.

Finansman ve Proje Desteği: Bu çalışma için herhangi bir kurumsal/finansal destek alınmamıştır.

Etik Kurul Onayı: Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.

Yapay Zekâ Araçlarının Kullanımı: Yapay zekâ araçları makaleden yola çıkarak tablo oluşturulmasında kullanılmıştır. Yazarlar tarafından son kontrolü yapılmıştır.

Yazar Katkısı Beyanı: Kavramsallaştırma: A.A.D. ve A.E. ; Yöntem: A.A.D. ve A.E.; Doğrulama ve biçimsel analiz: A.E.; Araştırma: A.A.D.; Veri yönetimi: A.E.; Yazım – İlk taslak: A.A.D.; Yazım – Gözden geçirme ve düzenleme: A.A.D. ve A.E.

Veri Paylaşım Beyanı: Bu çalışmanın bulgularını destekleyen veriler yazarlar tarafından üretilmiştir. Ancak bilgilendirilmiş onam formunda yer alan “elde edilen veri, proje dışında başkaları tarafından yeniden kullanılmayacaktır” ifadesi nedeniyle verilerin paylaşılması onam formuna aykırılık teşkil etmektedir.

Teşekkür: Yazarlar, ölçeğin düzenlenmesinde fikir veren ve ayrıca veri toplama sürecine katılan akademisyenlere teşekkür eder.

Kaynakça

- Beer, D. (2017). The social power of algorithms. *Information, Communication & Society*, 20(1), 1–13
- Berger, P. L., & Luckmann, T. (1991). *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge*. Penguin Books.
- Binark, M. (2020). *Kültürel çalışmalar ve dijitalleşen Türkiye*. Alternatif Bilişim Derneği Yayınları.
- Binark, M. (2022). *Yeni medya çalışmalarında eleştirel okuryazarlık: Algoritmalar, veri sömürgeciliği ve dijital haklar*. Alternatif Bilişim Yayınları.
- Binark, M., & Bayraktutan, G. (2022). *Dijital emek ve platform ekonomisinde çocukluk*. Der Yayınları.
- Bowen, G. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27–40.
- Burr, V. (2015). *Social constructionism*. Routledge.

- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Sage Publications.
- Crotty, M. (1998). *The foundations of social research: Meaning and perspective in the research process*. Sage Publications.
- Danaher, J. (2019). *Automation and utopia: Human flourishing in a world without work*. Harvard University Press.
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. (2011). *The Sage handbook of qualitative research*. Sage Publications.
- Fairclough, N. (2013). *Analysing discourse: Textual analysis for social research*. Routledge.
- Flick, U. (2018). *An introduction to qualitative research*. Sage Publications.
- Fuchs, C. (2020). *Communication and capitalism: A critical theory*. University of Westminster Press.
- Gezgin, S. (2021). *Dijital medya okuryazarlığı ve ebeveyn denetimi*. Eğitim Yayınevi.
- Gillespie, T. (2014). *The relevance of algorithms*. T. Gillespie, P. Boczkowski, & A. Kirsten (Eds.), *Media technologies: Essays on communication, materiality, and society içinde* (ss. 167-194). MIT Press.
- Han, B.-C. (2019). *Psikopolitika: Neoliberalizm ve yeni iktidar teknikleri* (H. Arslan, Çev.). Metis Yayınları.
- Karaduman, M. (2022). *Dijital ebeveynlik ve medya okuryazarlığı söylemi*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Krippendorff, K. (2018). *Content analysis: An introduction to its methodology*. Sage Publications.
- Kurumu, T. İ. (2023). *Çocuklarda bilişim teknolojileri kullanım araştırması*. TÜİK Matbaası.
- Kvale, S. (2007). *Doing Interviews*. Sage Publications.
- Laniado, N. (2020). *Dijital dünyada çocuk büyütmek*. Kuraldışı Yayınları.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. (1985). *Naturalistic inquiry*. Sage Publications.
- Livingstone, S. (2019). *Parenting in the digital age*. Oxford University Press.
- Livingstone, S., & Blum-Ross, A. (2020). *Parenting for a digital future: How hopes and fears shape children's lives*. Oxford University Press.
- Mascheroni, G. (2020). *Datafication and digital parenting: The construction of the datafied child*. Palgrave Macmillan.
- Merriam, S. B., & Tisdell, E. (2015). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. Jossey-Bass.
- Miles, M. B., & Huberman, M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage Publications.
- Noble, S. U. (2018). *Algorithms of oppression: How search engines reinforce racism*. New York University Press.
- O'Leary, Z. (2014). *The essential guide to doing your research project*. Sage Publications.
- Pasquale, F. (2015). *The black box society: The secret algorithms that control money and information*. Harvard University Press.
- Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research and evaluation methods*. Sage Publications.
- Ponte, C., & Batista, S. (2019). *Digital parenting: Risks and opportunities in a glocal world*. Nordicom.
- Prensky, M. (2001). *Digital natives, digital immigrants*. On the Horizon, 9(5), 1-6.
- Prior, L. (2003). *Using documents in social research*. Sage Publications.
- Punch, K. F. (2014). *Introduction to social research: Quantitative and qualitative approaches*. Sage Publications.
- Rapley, T. (2007). *Doing conversation, discourse and document analysis*. Sage Publications.
- Schwandt, T. A. (2000). *Three epistemological stances for qualitative inquiry: Interpretivism, hermeneutics, and social constructionism*. N. K. Denzin, & L. Yvonna S. (Eds.), *Handbook of qualitative research içinde* (ss. 189-213). Sage Publications.
- Seale, C. (1999). *The quality of qualitative research*. Sage Publications.
- Silverman, D. (2016). *Qualitative research*. Sage Publications.
- Sözler, A. (2023). *Dijitalleşen Türkiye ve kamu politikalarında aile*. Siyasal Kitabevi.
- Şahin, M., Akçay, E., & Doğan, M. (2021). *Dijital gözetim ve aile içi çatışma alanları*. *Medya ve İletişim Çalışmaları Dergisi*, 4(2), 45-62.
- Terranova, T. (2000). *Free labor: Producing culture for the digital economy*. Social Text, 18(2), 33-58.
- Toprak, A., Yıldırım, A., & Erden, S. (2023). *Türkiye'de dijital yerliler ve kuşaklar arası bilgi asimetrisi araştırması*. Kalkınma Atölyesi Yayınları.
- Wodak, R., & Meyer, M. (2009). *Methods of critical discourse analysis*. Sage Publications.
- Zuboff, S. (2019). *The age of surveillance capitalism: The fight for a human future at the new frontier of power*. PublicAffairs.